

районного уповноваженого по Холмському району за 1944 - 1946 рр. // ЦДАВОВУкрани. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 64. – Арк. 3–39.

Л. В. Маринич

**ПЕТРО ТЕЛЕВ'ЯК (1896-1937?): СТОРІНКИ РАДЯНСЬКОЇ БІОГРАФІЇ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ІНЖЕНЕРА**

Проблема еміграції із Західної України упродовж міжвоєнної доби ХХ ст. лише починає привертати увагу дослідників. Ґрунтовно це питання, на прикладі американського й західноєвропейського напрямів, проаналізовано у монографії львівського науковця С. П. Качараби [1]. Східний вектор цієї еміграції, політичної і трудової, до радянської України частково висвітлений у працях О. С. Рубльова, Ю. А. Черченка та деяких інших дослідників [2; 3].

Метою нашої статті є розгляд радянської біографії Петра Телев'яка – одного з групи у 13 західноукраїнських інженерів-українців, які на запрошення влади УСРР прибули 1931 р. до радянської України, аби допомагати здійснювати плани індустріалізації СРСР.

У першому томі «Зустрічей і прощань» Г. Костюка серед інших фотоілюстративних матеріалів вміщено й знімок західноукраїнського літератора Василя Бобинського (1898-1938) з дружиною та сином на балконі їхнього харківського помешкання 1930 р. У підпису під фото зазначено, що поряд з родиною Бобинських стоїть «інженер Петро Телев'як з Тернопільщини» [4, с. 691]. Ані в покажчику імен до мемуарів не згадується це прізвище, ані в самому їхньому тексті немає будь-яких пояснень, хто ж був цей загадковий «інженер Петро Телев'як...» Зрозуміло лише, що він якимось пов'язаний з подружжям Бобинських й вочевидь земляк-галичанин, бо з Тернопільщини.

Знову пов'язані якимось чином ці прізвища (Бобинського й Телев'яка) у протоколі трусу у помешканні В. Бобинського під час арешту поета 25 грудня 1933 р. за фальшивим обвинуваченням у належності до «Української військової організації» («УВО») [3, с. 545]. Принаймні у протоколі обшуку, серед іншого, зафіксовані й такі, вилучені енкаведистами, матеріали: «[...] телеграми на адресу Бобинського з Ярмолинець й Києва за підписом Телев'яка – 2 (дві) [...]»; 7) Акт щодо приймання групи копалень від техкера [технічного керівника] Ільницького П. І. техкером Телев'яком Петром Михайловичем від 31/V-31 р.; 8) Наказ №108 по Первомайському рудоуправлінню від 31/X.31 р. м. Ярмолинці за підписом директора Р/Управління Синькіна; 9) Доповідна записка техдиректора Первомайського Р/Управління Телев'яка щодо стану вісьмох (8) копалень Р/Управління – на 4-х (чотирьох) аркушах; 10) Бланки технічного звіту по Центральному технічному тресту із заповненим цифровим матеріалом по пункту – рух вибухових речовин, найменуванням їх та одиниць виміру на 9 (дев'яти) аркушах, що з них заповнений 1 (один) [...]» [5].

До певної міри справу з'ясував сам П. Телев'як, згадавши (вже після власного арешту) у протоколі допиту від 15 травня 1934 р.: «Ми з Бобинським далекі родичі [...]» [6, арк. 36].

Привели Петра Телев'яка в УСРР (а згодом до тюремних камер НКВД, концтаборів віддалених місць СРСР й загибелі у «скорострільні» 1937-1938 рр.) оманливі заклики «політики українізації» до закордонної української інтелігенції приїздити до радянської України й будувати нове «вільне життя» на «Батьківщині трудящих».

Виконання завдань першої п'ятирічки й індустріальної модернізації СРСР/УСРР вимагало чимало кваліфікованої інженерно-технічної сили. Так 26 березня 1929 р. політбюро ЦК КП(б)У, розглянувши питання «Про запрошення інженерів і техніків з Західної України», ухвалило: «Не заперечувати проти запрошення ВРНГ, по погодженню з відповідними організаціями, 15-20 інженерів і техніків з Зах.[ідньої] України без будь-якої гарантії надання їм можливості переводу грошей (валюти) за кордон, про що ті, що запрошуються, повинні бути попереджені» [3, с. 113].

У травні 1929 р. столичний тоді Харків на запрошення влади УСРР відвідала делегація «Українського технічного товариства» (УТТ) у Львові. Лояльно налаштоване до комуністичної адміністрації у Наддніпрянській Україні, УТТ згуртувало у своїх лавах близько 1 000 західноукраїнських інженерів. Під час переговорів з представниками влади вищезгадана домовленість про запрошення двох десятків західноукраїнських інженерно-технічних працівників на інженерні посади у промисловості республіки була підтверджена.

30 листопада 1929 р. керівництво «Українського технічного товариства», покликаючись на травневі перемовини у Харкові, звернулося до Всеукраїнського товариства культурного зв'язку із закордоном (ВУТОКЗ) з наступною пропозицією: «Делегація нашого Товариства, в часі свого побуту в Харкові [...] ствердила можливість для західноукраїнських інженерів працювати на Радянській Україні, тим більше, що міродатні чинники Української Соціалістичної Республіки,

.....
завдяки попертю Всеукраїнського товариства культурного зв'язку із закордоном, зайняли до цієї справи прихильне становище. Користаючи з того, пересилаємо заяви 15-тих членів нашого Товариства, які заявили охоту виїхати на Радянську Україну і працювати там чи то в промисловості, чи то в наукових установах. Товаришами тими (в алфавітичному порядку) є [...]» [7, арк. 13]. Чотирнадцятим у списку згадувався й Петро Михайлович Телев'як – «літ 33, жонатий, інженер-гірник Пшібрамської гірничої високої школи, з майже однорічною практикою в копальнях Чехословаччини. Перекладає опис життя, відпис свідоцтва дипломового іспиту та відписи чотирьох посвідок з практики» [7, арк. 14].

Завершувалося звернення таким запевненням керівництва УТТ: «Залучені заяви ми перевірили і ствердили, що всі охочі до виїзду є Галичане з закінченим академічним образованием, які досягнули на різних високих школах диплом інженерів і заслуговують на те, щоби їх поручити [...]. Пересилаючи їх заяви, просимо допомогти кандидатам в одержанню відповідних занять, щоб могли працювати з користю для Української Соціалістичної Радянської Республіки та причинитись до підсилення та закріплення взаємних культурних зв'язків між західноукраїнськими землями а Великою Україною» [7, арк. 14].

19 січня 1930 р. Голова ВУТОКЗ О. А. Полоцький листовно звернувся до Вищої Ради Народного Господарства (ВРНГ) УСРР: «Всеукраїнське Товариство Культурного Зв'язку з Закордоном разом з цим надсилає Вам 15 анкет інженерів Західної України, що бажають приїхати для роботи на Радянську Україну. Просимо Вас розглянути ці анкети та повідомити нас, які з цих інженерів могли б бути придатними для роботи в нас та яких Ви б вважали за доцільне запросити до УСРР» [8, арк. 1].

У листопаді 1929 р. гірничий інженер П. Телев'як власноручно написав цей короткий життєпис: «Підписаний родився 31.I.1896 р. в Красносільцях пов.[іту] Збараського, Сх.[ідня] Галичина. Батьки – незаможні селяне. Початкову освіту побирав в Красносільцях і в Збаражі. До гімназії ходив в Збаражі (4 нищі класи української приватної гімназії); далші 2 класи учився приватно, а до 7 кл.[аси] ходив в шкільнім році 1916/17 до української класичної гімназії в Тернополі. З початком 1918 року виїхав до Києва, де, працюючи по різних установах, продовжував свою освіту.

Як мобілізований, брав участь в українсько-польській війні в рядах Ук.[раїнської] Галицької армії і перебував в ній до її повної ліквідації (весна 1920 року).

Після цього вернув домів; в році 1921 здав в укр.[аїнській] гімназії в Тернополі іспит зрілості і осінню 1921 р. виїхав на студії до Чехословаччини; в роках 1921/22, 1922/23, 1923/24 і 1924/25 учився на Високій Гірничій школі в Пшібрам (Psibram, I.S.R.). 1.XII.1926 р. досягнув там же титулу гірничого інженіра.

Під час студій і по дипломі відбув 8-місячну практику на копальнях Ч.С.Р.

На весні 1927 вернув до Галичини. Просидівши більше року безробітним вдома, дістав працю при комасації ґрунтів на Волині, де працює вже від липня 1928 р. аж до тепер» [8, арк. 10].

28 лютого 1930 р. голова ВРНГ УСРР К. В. Сухомлин інформував О. А. Полоцького, що, по-перше, вищезгаданий список зазнав редукції – з нього викреслили двох осіб за невідповідністю їхнього фаху кон'юнктурним потребам промисловості республіки, по-друге, – конкретизувалися ймовірні місця працевлаштування західноукраїнських інженерів (щодо П. Телев'яка – може працювати «за фахом на Подільських фосфоритових копальнях Укрхемтресту з 2-місячним іспитом та утриманням в 250–300 крб. на місяць»). Й насамкінець – у зверненні до голови ВУТОКЗ містилася вимога-директива: «Прохання до Вас всіх вищезазначених 13 фахівців відкликати з Зах.[ідньої] України в терміновому порядку та направити їх через ВРНГ УСРР за вищезазначеним пляном використання їх» [8, арк. 30-30 зв.].

28 травня 1930 р. обліково-розподільчий відділ ВРНГ УСРР інформував Укрхімтрест: «26-го січня 1930 р. Ви повідомили нас про те, що інженери Телевак П. М. та Маковіччук А. В., які запрошені нами з Західної України, можуть бути призначені для роботи за фахом на Подільських фосфоритових копальнях Укрхемтресту.

Повідомивши про це відповідні організації, ми нарешті одержали від нашого консульства у Львові повідомлення, що вищезазначені інженери прибудуть до ВРНГ УСРР в останніх числах травня, про що Вас і повідомляємо» [9].

Але до УСРР П. Телев'як потрапив ледь не через рік – у березні 1931 р. Польська влада видала йому закордонний паспорт до Чехословаччини. У Празі він отримав радянську візу на в'їзд до СРСР й через Берлін – Ригу – Москву нарешті прибув до Харкова. Невдовзі був направлений на Подільські фосфоритні копальні до Ярмолинецького району, де до травня 1932 р. працював

завідувачем гірськими роботами, технічним керівником й технічним директором копалень. Наприкінці липня 1932 р. з родиною переїхав до Харкова, а з 1 серпня почав працювати проектувальником у «Гіпрококсі». На останній посаді перебував до моменту арешту 20 березня 1934 р. [6, арк. 18]. Втім, з ГПУ – НКВД західноукраїнський інженер «познайомився» ще раніше – 1932 р. у Харкові його вже затримувало ГПУ, але, щоправда, після десятигодинного «з'ясування», до часу звільнило з-під варти [6, арк. 6].

Інженера П. Телев'яка ув'язнили 20 березня 1934 р. за обвинуваченням у належності до так званої «Української військової організації». Вже 8 квітня в'язень визнав інкриміновані йому обвинувачення, стверджуючи у протоколі: «Я, П. М. Телев'як, визнаю себе винним у тому, що з 1930 р. належав до контрреволюційної організації УВО – «Української військової організації», яка проводила розвідувальну роботу на користь Польщі, диверсію і терор й прагнула до повалення Соввлди на Україні збройним шляхом [...]. Основна моя робота в УВО на Советській Україні полягала у збиранні різноманітних секретних відомостей, що стосувалися стану промислових підприємств, головним чином за місцем моєї основної роботи (фосфоритні копальні й «Гіпрококс»). Усі шпигунські матеріали я передавав до Харківського польського консульства [...]

Вигадане ГПУ «польське шпигунство» західноукраїнського інженера відверто суперечило реальним матеріалам його «справи». У Генеральному консульстві II Речі Посполитої у Харкові він зареєструвався по прибутті до УСРР – як законслухняний громадянин Польщі; згодом відвідав Консульство, аби отримати дозвіл на виїзд до нього дружини з донькою. Зрештою, П. Телев'яка викликали до польської місії, аби повідомити про позбавлення польського громадянства. Відтак він, здавалося б, втрачав мотивацію для відвідин Генконсульства й передавання «шпигунської інформації». Отже, «польським шпиуном» інженер таки не був.

Поступливість в'язня пояснювалася низкою обставин, але вирішальним чином вплинула на нього турбота за родину – дружину й п'ятирічну доньку Любу. З великою вірогідністю можна припустити, що енкаведисти – у разі відмови ув'язненого від «правдивих свідчень», тобто самообмови – погрожували перетворити на «табірний пил» й дорогих йому людей. У разі ж укладання «угоди з дияволом» зберігався шанс повернути решту родини до Польщі.

Принаймні так можна тлумачити протокол допиту П. Телев'яка прокурором Наркомату юстиції УСРР Ярошевським 7 червня 1934 р. Так на запитання прокурора, чи має ув'язнений будь-які скарги на поводження з ним у тюрмі, відповідь була такою: «Ні. Я сиджу в самотності. Хочу, щоб мене перевели до загальної камери, щоби не затримували дружину, а дозволили їй виїхати за кордон» (тут і далі виділення наше. – Авт.). На уточнення прокурора, чи до Польщі, відповідь була ствердною: «Так. Тому що жити з родиною за невідомих для мене умов – це для мене велике питання. І далі відбувся цікавий діалог. Прокурор: «У Вас недовіра до нас. Ви щось боїтесь сказати в очі?» П. Телев'як: «Я лише схвильований. Я можу залишатися тут й працювати, а родина повинна поїхати додому [...]. Чергове запитання Ярошевського, що хвилює в'язня, викликало у відповідь: «Родина. Вона, повторюю, не може тут залишатися». Прокурор запевнив, фіксуючи вищезгадану залаштункову угоду: «Сім'ю утискувати не будемо» [6, арк. 54].

Про те, що насправді думав Петро Телев'як, як оцінював політичний режим в СРСР, можна дізнатися з доносу, який спрямував слідчому 21 жовтня 1934 р. його однокамерник і земляк, педагог М. Олійник. «Товариш слідчий! – починалося це «повідомлення». – Деякий час сидів я в одній камері з Телев'яком П. М. Від нього я довідався, що «симпатії до радянщини», його ідеологія схилили його приїхати до Рад. Союзу. Так, принаймні, заявляв він своєму слідчому. Щоб хоч трохи світла кинути на його «радянськість» і «симпатії» до Радсоюзу, я вважаю за потрібне передати зміст довгих і частих з ним розмов, особливо протягом 1-13 жовтня. Переходячи до іншої камери і прощаючись, він просив: на випадок, як питає про нього слідчий, нічого не треба говорити про наші розмови. Це мене тим більше зобов'язує висвітлити його погляди на різні питання, бо, думаю, може скластись невірний погляд на нього. В написаному про Телев'яка немає абсолютно нічого надуманого, все правдиве, написане «без натяжки» [...]

Деякі витяги з цих бесід у камері й думок, висловлених П. Телев'яком, вочевидь заслуговують на увагу дослідника, а саме: «Все в Рад. Союзі підпорядковане політиці, а не життєвим інтересам населення, а тому й зрозуміло, що тут людина для держави, а не держава для людини [...]. У СРСР партія вище держави, і тому інтереси населення ігноруються [...]. Соціалізм, комунізм – це нова релігія [...]. Росія культурно не далеко відійшла від середньовіччя, і в такій країні не може бути побудований соціалізм, це абсурд, дон-кіхотство. Тут свій, відмінний від інших країн лад, олігархічний, що його створила незначна купка людей, каста, це диктатура секти, касты, а не

диктатура робітничого класу. Весь лад і життя базоване на насильстві незначної меншості над величезною більшістю. За три роки праці «на радянщині» переконався, що величезна більшість робітників і селян настроєна проти комуністичної партії. Тут, як говорить Салтиков-Шедрін, «все делается по приказанию». Не можу звикнути з тутешнім життям. На виробництві повний хаос, все робиться з-під палиці, зі страху перед ГПУ. Ніякого ентузіазму немає, цей ентузіазм створюється штучно, він показний. Кожний старається показати свою відданість владі, бо інакше попаде до табору «инакомыслящих». Залюбки, прикладаючи до нашого радянського життя, часто цитує слова, які вичитав у Салтикова-Шедріна: «В нашей стране как будто все жители находятся под следствием и судом» [...]» [6, арк. 64–65].

Донощик передавав й висловлену вголос у камері таємну мрію П. Телев'яка: «Одного бажає: років з п'ять іще пожити життям західноєвропейської культурної людини. Коли б сказали сьогодні: іди на всі чотири сторони, – сказав би: «Прощай немилая Росія, страна рабов, страна господ [...], и ты, им преданный народ» і за десять днів (по дорозі пік би колгоспну картоплю) був би в Польщі» [6, арк. 68]...

23 грудня 1934 р. у судовому засіданні Спецколегії Київського обласного суду розглядалася «справа» П. Телев'яка. Стенограма засідання, що збереглася, адекватно передає його перебіг. Назагал визнавши свої «злочини» перед більшовицькою адміністрацією УСРР, оскаржуваний водночас заявив, вочевидь дезавуюючи власні «зінання»: «Я зараз в такому стані, що на те, щоб вирішити остаточно мою справу, я готовий усе взяти на себе» [6, арк. 91 зв.]. Згадав інженер і донос М. Олійника, фактично визнавши правдивість більшості інформації, що подавалася у цьому специфічному документі: «Олійника я знаю [...], що він вчитель. Ознайомившись з заявою Олійника, почуваю на собі великого гріха в тому, що я говорив йому [...]. Я винуватий у тому, що казав усе те, хоча я не повинен був висловлювати. Власне кажучи, все те, що написано, я не казав так, таким виразом, як там зазначено. Балачки були, багато розмовляли, але висновки він робив сам [...]» [6, арк. 92 зв.].

В останньому слові підсудного йшлося: «Коли я прибув три роки назад до Радсоюзу, мені відразу впали в очі такий хаос, таке безладдя, що я дивувався тільки. Звичайнісінько, я така ж людина, що багато чого не знаючи, і я визнаюся – я помилюся. Свого закордонного світогляду я не крию, але ж не знайдеться живої людини, щоб зтвердила, що я висловлювався проти Радвлади.

У мене лише єдине і найщиріше бажання – довести Радвладі, що я не на протилежному боці від неї, а тільки з нею всім своїм почуттям. Прошу дати змогу мені довести про щирість моїх думок» [6, арк. 94-94 зв.].

За вироком Спецколегії Київського обласного суду П. М. Телев'як був визнаний винним у належності до «УВО», економічному шпигунстві на користь Польщі й засуджений до позбавлення волі у поправно-трудовах таборах віддалених місць СРСР терміном на п'ять років з поразкою у правах після відбуття покарання на три роки. Натомість суд виявив «об'єктивність», відкинувши як «недоведені» пункти обвинувачення у шпигунстві й шкідництві, що вочевидь суперечило ніби «доведеному» «економічному шпигунству» [6, арк. 95-97]. Втім, більшовицьке тоталітарне «правосуддя» послуговувалося нетрадиційною логікою.

Після винесення вироку сліди Петра Телев'яка загубилися у розгалуженій мережі ГУЛАГу. На нашу думку, після чергового сфабрикованого «процесу» й вироку його стратили за доби Великого терору 1937-1938 рр. Натомість йому вдалося врятувати власну родину – дружину з донькою. Оскільки жінка П. Телев'яка не втратила громадянства II Речіпосполитої, їй пощастило (за настійливим наполяганням чоловіка) вирватися з пазурів «Батьківщини трудящих» й повернутися до «фашистської Польщі». Водночас варто зауважити, висловивши вірогідне припущення, що аналогічна доля спіткала й решту західноукраїнських інженерів з тієї групи з 13 осіб, що їх ВРНГ УСРР запросив до участі у виконанні «величних звершень» перших сталінських п'ятирічок...

12 серпня 1991 р. прокурор Харківської області, державний радник юстиції 3 класу Г. К. Кожевніков затвердив висновок за наслідками перегляду «справи» П. М. Телев'яка, згідно з яким на колишнього засудженого у сфабрикованій справі так званої «Української військової організації» поширювалася дія ст. 1 Закону УРСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» від 17 квітня 1991 р. за відсутності «сукупності доказів, які б підтверджували обґрунтованість притягнення його до кримінальної відповідальності й засудження», а сам він реабілітовувався [6, арк. 100-101]. За браком відомостей щодо місцезнаходження реабілітованого (вочевидь йшлося лише про місце поховання чи вбивства без поховання), довідку про реабілітацію батька у вересні 1991 р. адресували його доньці Любові Петрівні Оленюк, яка мешкала у Львові...

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Качараба С. П. Еміграція з Західної України 1919–1939. – Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. – 416 с.; 2. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки ХХ ст.). – К.: Наукова думка, 1994. – 350 с.; 3. Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – 648 с.; 4. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. М. Жулинського. – К.: Смолоскип, 2008. – Кн. 1. – 720 с.; 5. Державний архів Харківської обл. – Ф. 6452. – Оп. 4. – Спр. 1059; 6. Галузевий державний архів Служби безпеки України, м. Харків. – Ф. 6. – Спр. 034377; 7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 166. – Оп. 9. – Спр. 1431; 8. ЦДАВО України. – Ф. 34. – Оп. 15. – Спр. 3051; 9. ЦДАВО України. – Ф. 34. – Оп. 18. – Спр. 4395.

О.І. Сирота

**ІНТЕЛІГЕНЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІВДНЯ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ЯК
ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОГО ТЕРОРУ (1934 – 1937 РР.)**

Інтелігенція акумулює інтелектуальний потенціал держави та справляє величезний вплив на моральний, духовний і матеріальний розвиток суспільства. Взаємини представників розумової праці з радянською владою можна охарактеризувати як складні та неоднозначні. Проте найбільш трагічні сторінки припадають на 30-ті роки ХХ століття, коли партійно-державне керівництво у вирішенні внутрішніх проблем надавало перевагу репресивним заходам, вважаючи їх найбільш дієвими.

Проблема політичних репресій щодо інтелігенції має історіографічну традицію. Значна частина праць стосується української інтелігенції, карально-репресивні заходи щодо представників національних меншин держави розкриті значно менше [1]. Репресії представників розумової праці на регіональному рівні досліджували Г. Малінова, В. Фабіанська, І. Бринош, Е. Петровський, М. Шитюк [2]. Найбільш висвітлені трагічні долі освітян, діячів науки, літератури й мистецтва, а малодосліджені - агро-технічних, інженерно-технічних, партійних, радянських, комсомольських працівників, журналістів, медиків.

Джерельною базою є матеріали оперативної звітності органів держбезпеки [16], документи партійно-державного апарату [3 – 5, 9, 11 – 13] та архівно-слідчі справи на репресованих [7, 8, 10, 14, 15, 17, 18].

В даній статті поставлено за мету дослідити репресивні заходи радянської влади щодо інтелігенції національних меншин Півдня радянської України початку січня 1934 р. – кінця липня 1937 р., виявити звинувачення, що висувались людям та зобразити трагічні долі репресованих. Вказаний період вибраний тому, що він є проміжним між двома піками політичного терору 30-х років ХХ століття – розкуркуленням й засланням частини селян початку десятиліття, репресіями щодо інтелігенції та «Великим терором» 1937 – 1938 рр. і не привертав особливої уваги дослідників. В цей час відбулось помітне зменшення кількості заведених справ, притягнених й заарештованих органами НКВС УСРР, а більшість вироків виносили судові органи. Вказаний період виокремлений в результаті аналізу матеріалів фонду «П» (припинених справ) архіву УСБУ в Одеській області. В статті досліджуються репресії щодо семи національних меншин, які були обрані за питомою вагою репресованих – це німці, росіяни, євреї, поляки, молдовани, болгари та греки.

В досліджуваний період тривало політичне переслідування освітян. Чимало викладачів вищих навчальних закладів отримали тавро «соціально-ворожих» та були звільнені з роботи. Приміром, 21 грудня 1934 р. в Одеському єврейському сільськогосподарському інституті ім. Сталіна був знятий з посади професор Дроздов, за те, що у своїх лекціях, ведучи мову про зразкові господарства, наводив приклади лише капіталістичних держав, чим ігнорував радянський досвід [3]. 21 січня 1935 р. знятий з посади завідуючого навчальною частиною цього інституту тов. Хейфец - «за прояви націоналізму, що виразились у висловлюванні під час звільнення аудиторій на Свердлова, 99: «до яких пір над нами будуть знущатись» і за аполітичну доповідь на Раді інституту» [4]. Лихоманило й історичну науку. 22 грудня 1934 р. в Одеському обласному філіалі іспарту від роботи було відсторонено співробітницю Фельдман, за те, що «в рецензії на працю націонал-фашиста Слабченка «Запорізькі паланки», не викрила його» й не піддала критиці власні погляди [5].

У 1934 році органи держбезпеки «викрили» в Одеському педагогічному інституті антирадянську німецьку організацію. До процесу залучили знаних вчених, навіть всесвітньвідомого ленінградського академіка В. М.Жирмунського. Керівниками організації назвали професорів